

com «*Albeldensium fratrum*» ja dos cops en un doc. de 983. El P. Luciano Serrano, en *Homen. Mz. Pi. III*, 177, obeint a la falsa identif. i etimologia, supleix malament l'abreviatura de *el* com *ail*, però això era abusiú des del punt de vista paleogràfic i lingüístic.

5 Tenim un derivat del mateix mot àrab en un NL antic de Mall. «*Rahal Albeledim*» que el *Rept.* situa dins el terme de Montuiri (*Rept.* 31, 480). Com ja endevina Quadrado, es tracta d'un plural àrab *rahīl al-bālādīyīm*, plural de l'adj. *bālādī* («civís» *RMa* 294, «ciudadano» *PAlc* 170a), segurament, doncs, 'rafal dels ciutadans' (més aviat que «de los campesinos», com li indiquen a Quadrado, fixant-se en significats secundaris del cast. *baladī*).

El cogn. *Abella* que anoto en el Capbr. de Rialb de 1645 (9r) podria tenir el mateix origen, sobretot si entenem la consonant com *ll*, mentre que a Benassal (XXIX, 48.13, on també trobo *Abella*) més aviat serà variant d'aquest apellatiu català. En tot cas és cognom val. identificable amb l'àrabisme de la Llitera, que el *DAG* localitza a «*Lleida*», i *AlcM* a les prov. de Val. i Osca, però que ja es troba a Carcaixent en el S. XVII, i al meu inf. d'aquest poble li deien Pepe 'l*bēlda* (XXXI, 110.4).

L'*Abelló* (Lutxent), (L')*Aubelló* (*cova de*), Ulldes 25 cona, i a Albarca i Cabassers; *Els Abellons* te. Constantí, *Els Arbellons* Vilanova d'Alcolea, topònims menors que no cal detallar, evidentment idèntics a l'àrabisme *abelló*, arb- 'claveguera'.

1 Com és sabut hi hagué disputa fins que Pere III 30 el Cerimoniós el 1378 va cedir a les pretensions d'Aragó, en el va intent de conciliar-se la voluntat dels magnats de la Unió aragonesa, que trontollava a la vetlla de la guerra amb Castella.

Albenç o *-ens*, V. *Aubens*

Albeni, en un doc. de 1264, relatiu a Callosa (Mtz. Ferrando, *Doc. Val. ACA* II, 501). Segurament de l'arrel àr. *bny* 'construir' (*RMa* «*hedicicare*, *traducere*»), *al-benni* 'el edificador' *PAlc* 228a34s., *bannā* «*hedicicator*» 360.

ALBENQUE

Pron. *albēnke*. És en el fons d'una vall afl. o subafluent del riu Bragós, te. de Lloberola de Biosca, uns 5 k. N. de Sanaüja, i 8, NO. de Biosca (Ll. XLVI, 1964), que hi va a parar entre Sanaüja i Ponts. País de vida i habitatge arcaica, molt abandonat i conser- 50 vador. Avui no hi queda més que un molí i un mas gran amb dependències; però recordo que hi havia una antiga capella i ruïnes de construccions, que semblaven indici d'un antic llogaret. En el parlar local la *ɛ* romànica (< *ɛ̄*, *ē*) sona *é* car és ja cat. or., i la *-a* es pronuncia amb timbre ben obert, més aviat velar (en tot cas no és la *-ā* lleidatana); en aquesta posició és, doncs, forçós, puix que termina en *-e* ben tancada, que provingui de *ɛAR*, o més aviat de *ɛAN* (com en *orfe*, *rave*, *orgue*). En altres termes, ha de venir d'una 60

base ALBĪNCĀN- d'estructura palesament pre-romana, però de fesomia clarament indoeuropea.

S'imposa identificar-lo amb ALBĪNCANUM, que és una de les formes en què es documenta en l'Antiguitat el nom d'*Albenga*, la ciutat de la costa de Ligúria, a mig camí de Gènova a Niça. L'autor més antic que en parla, Pomponi Mela (II, iv, 72) i la Taula Peutingeriana li diuen *Albincaunum*.

Per aquesta terminació àtona *ɛANU*, etimològica, ens expliquem la *ɛɛ* catalana; i viceversa aquesta *ɛɛ* ens obliga a admetre que l'ètimon havia de terminar en *ɛANU* i no pas *-A*; i tampoc *ɛINU* o *ɛENU* no fóra possible com a base, car *ALBINCINU hauria donat **Albence* (amb *ç*). Era una inducció ineludible. D'altra banda en tenim una comprovació documental en la documentació catalana, en un doc. de 990 de l'arxiu episcopal d'Urgell, que el context ens obliga a situar cap a Ponts: «*ecclesias in honorem St. Michaelis --- et Sti. Christophori --- in ipsa rocha super villam Pontis --- afr. --- or. in rivo de Albingano, mer. in Pinimínieros et pervenit usque in serra de Lobera --- occ. monte Cogollo --- circi in serra de Mosseros*» (*Urgellia* III, 219.37). Encara que no tenim identificades totes les afrontacions (*Pinimínieros* té tot l'aire d'una lliçó inexacta¹ i allà hi ha *Pu(i)trony* però és massa diferent) per identificar-lo ens basta veure que és en les serres damunt de Ponts i cap a Llobera/Lloberola. És doncs diferent de l'*Albinyà* d'Andorra, ben allunyat.

Aquell nom de l'Antiguitat itàlica ja apareix amb la *-g-*, de la variant moderna, *Albingaunum* en Titus Livi i en moltíssimes fonts epigràfiques i de geògrafs i historiadors antics, entre ells diversos passatges d'Estrabó i de Ptolemeu (II, i, 3) que li posen l'accent **Alβίγγαυνον*, corresponent a l'accentuació moderna; 35 també ho escriuria així Tácit (encara que el manuscrit hi posi *Albigaunum* amb oblit de la *n* o de la seva tilde). En posició postònica era forçós que la pron. romana i romànica reduís el diftong fent-ne *Albincaunum* o *Albinganum*, que és com ja apareix en Fredegari, en el Geògraf de Ravenna, en la *Vita Verani* i en tres o quatre fonts dels primers segles medievals (veg. els contextos i més detalls en Holder I, 84-85 i III, 555-6).

Jaume I, auxiliat per un enginyer italià que féu el castell de fust usat per assaltar Borriana, l'anomena 45 «lo mestre d'*Albéguena*» (amb variant *Albenga*) en la Crònica (§ 167).

D'ALBĪNCANU s'arribava quasi forçosament a la forma genov. mod. *Albenga*, car la *-u* es perd en l'evolució fonètica de tot el domini genovès i la *ɛN* és feble en aquests parlars que ja tiren cap al provençal. D'altra banda el caràcter d'indoeuropeu és visible en aquest nom; i per la situació mateixa d'*Albenga* es comprèn que és lligur, car és sabut que els lígurs adoptaren un dialecte indoeuropeu, es creu que per llur fusió amb els sorotaptes; a Catalunya ha de ser, doncs, una herència autòctona de les moltes que des de Schulten s'han qualificat de lígurs a Hispània i a Provença. Tenim, doncs, en l'*Albenque* d'aquesta alta i arcaica vall segarrena una preciosa fita lingüística i ètnica. Una deïxa dels sorotaptes de Catalunya.